

Альбіна Зінченко

ЗАВДАННЯ І ФУНКЦІЇ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У СПІЛЬНІЙ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ З ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

У статті розглядаються завдання і функції діяльності учителів технологій по забезпеченню спільної профорієнтаційної роботи школи з професійно-технічними навчальними закладами по формуванню у школярів інтересу до робітничих професій.

Ключові слова: учитель технологій, професійна підготовка, професійна орієнтація, професійні функції, робітничі професії.

В умовах виходу України з економічної кризи та майбутнього розвитку сфери матеріального виробництва набувають актуальності питання вступу здібної молоді на навчання до закладів професійно-технічної освіти. Але практика показує, що внаслідок отримання неповної інформації про робітничі професії, школярі проявляють більший інтерес до обмеженого кола так званих «інтелектуальних» або «романтичних» професій. Випускники середніх навчальних закладів не володіють у повній мірі інформацією про попит на робітничі професії, які вимагають інтелектуального напруження і творчого вирішення трудових завдань.

Їхнє планування подальшого життєвого шляху базується на отриманні вищої освіти (насамперед економічної, юридичної, медичної, банківської, митної тощо). Школярі недооцінюють те, що їх добробут, особистісна реалізація, кар'єрне зростання і задоволення від праці залежить не тільки від престижності професії, а насамперед від обґрунтованого її вибору. Професія ж може бути отримана як у ВНЗ, так і в ПТНЗ.

Внаслідок змін у правилах прийому не всі учні можуть вступати до вищих навчальних закладів. У випадку невдачі, не маючи резервного професійного наміру, вони вступають на навчання до випадково обраних професійних училищ, ліцеїв тощо. Резервний професійний план передбачає вибір додаткового професійного шляху при неможливості реалізувати основний.

Однією з причин цього є недостатня професійна орієнтація молоді на робітничі професії, низька престижність професійно-технічних навчальних закладів, як місця отримання фаху. Зокрема, В. В. Юрженко вказує, що «нерозвиненість ... практична відсутність загальнодержавної і відомчої профорієнтаційної діяльності, відсутність системи професійної орієнтації створюють передумови для повного ігнорування молоддю робітничих

професій» [6, с. 129]. Окрім того, у професійного навчання відбувся «перекіс». Переважна більшість молодих людей замість робітничих професій виробничої сфери обирає професії сфери обслуговування, які можуть принести швидкі заробітки [2].

Процес підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями розглянуто в дисертаційних дослідженнях В. В. Андарало, О. С. Белиха, М. Т. Благініна, Г. П. Бондаренка, Л. І. Бондарчука, М. А. Весни, К. Ж. Жубаєва, С. Т. Золотоухіної, Н. Ш. Шадієва та інших. Проблеми професійної підготовки учителів технологій (учителів трудового навчання) присвячені роботи багатьох учених: Л. О. Йовайші, О. М. Кoberника, М. С. Корця, Х. В. Процко, В. К. Сидоренка, Д. О. Тхоржевського, В. Б. Харламенко та інших. Але такий аспект, як формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтації у спільній роботі з професійно-технічними навчальними закладами, спеціально не досліджувався.

Тому мета даної статті полягає у визначенні основних завдань і функцій учителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі школи з професійно-технічними навчальними закладами по формуванню у школярів інтересу до робітничих професій.

В організації профорієнтаційної роботи, що проводиться працівниками навчальних закладів, є суттєві недоліки: стихійність, захопленість масовими формами, відсутність індивідуального підходу. Однією з причин такого стану нами вбачається у недостатній підготовленості педагогів до профорієнтації.

З метою виявлення стану «профорієнтованості» учнів ПТНЗ і чинників, що вплинули на їх вибір професії та навчального закладу, було опитано 141 учень професійно-технічних навчальних закладів України, які здобувають різні спеціальності (механізатор-гідромеліоратор, оператор комп'ютерного набору, електрогазозварник, муляр-штукатур, кухар-кондитер, формувальник ручного набору, верстатник широкого профілю, електромонтер).

Дослідження спрямовувалось на виявлення таких аспектів: коли учні ПТНЗ обрали професію, що спонукало їх до цього, які їхні інтереси та захоплення, чи збираються працювати за професією після її отримання, чи планують продовжити навчання, як вони оцінюють престижність обраної професії, а також інших професій і видів діяльності.

Результати опитування показали, що 72 % респондентів обрали професію, за якою навчаються, після закінчення школи, 5 % – в дитинстві і 23 % – в школі. На запитання, що стосувалось працевлаштування за даною професією після закінчення навчання, отримані такі відповіді: так – 31 %, не вирішено – 59 %, і ні – 10 %.

Це свідчить про те, що прагнення отримати робітничу професію не було ведучим мотивом для багатьох учнів, тобто профорієнтаційна робота

проводилась на досить низькому рівні.

Учні які навчаються в ПТНЗ мають низький рівень орієнтованості на обрану професію, не усвідомлюють, що робітнича професія може бути міцним фундаментом подальшої кар'єри, що вони можуть розпочати свій бізнес, мати попит на ринку праці, мати змогу отримати подальшу вищу освіту не тільки заради диплома про вищу освіту, а в спорідненій галузі, у якій вони вже себе спробували. Таким чином профорієнтаційна робота в школі не спрямована на розкриття можливостей професійного становлення випускників шляхом здобуття робітничої професії у закладах професійно-технічної освіти. Тому в умовах сьогодення потребує активізації робота вчителів щодо профорієнтації молоді на робітничі професії. Перш за все це стосується учителів технологій. Адже саме, вивчаючи освітню галузь «технологія», учні включаються до предметно-перетворювальної діяльності.

Бесіди ж з учителями технологій та студентами старших курсів вищих навчальних закладів спеціальності «Технологічна освіта» засвідчили, що вони надзвичайно мало знають про роботу професійно-технічних навчальних закладів, не виявляють готовності до взаємодії і не уявляють своїх завдань та функцій у організації спільної профорієнтаційної роботи.

Отже постає необхідність визначення завдань і функцій учителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі з професійно-технічними навчальними закладами.

Виходячи з основних завдань профорієнтації, які наведені у «Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» [3], ми конкретизували їх стосовно діяльності учителя технологій у взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами.

Завданнями учителя технологій стосовно спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ є: 1) ознайомлення учнів і вихованців з професіями та правилами вибору професії, орієнтуючи їх як на вищі навчальні заклади так і на професійно-технічні навчальні заклади; 2) виховання у молоді спрямування на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення для подальшого вибору навчального закладу не тільки за престижністю, а з урахуванням інших аспектів вибору своєї майбутньої професії; 3) формування уміння зіставляти свої здібності і вподобання з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією, планувати майбутню професійну перспективу; 4) допомога у формуванні в школярів резервних професійних намірів (у разі невдалого вступу на навчання до запланованого навчального закладу); 5) забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості для реалізації особистісного потенціалу і самоствердження, як фахівця майбутньої професії; 6) ознайомлення

школярів з системою професійно-технічної освіти; 7) ознайомлення учнів, які мають нижчі показники балів з перспективою правильного професійного орієнтування на навчання.

З визначених основних завдань, впливають функції педагога щодо окресленої проблеми.

Функція (лат. *functio* – виконання) – це зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта у даній системі відносин [5, с. 526] .

Професійні функції – це ті функції, які мають безпосереднє відношення до навчально-виховної діяльності педагога. Їх так само багато, як і видів діяльності.

Усі види педагогічної діяльності вчителя здійснюються за допомогою групи функцій, докладно описаних в роботах Н. В. Кузьміної, І. П. Підласого, В. О. Сластьоніна, О. І. Щербакова та інших. Розглядаючи педагогічну діяльність як систему дій вчителя, спрямованих на досягнення педагогічних цілей через вирішення, педагогічних завдань, Н. В. Кузьміна виділяє п'ять тісно взаємопов'язаних компонентів педагогічної діяльності: *гностичний, проєктувальний, конструктивний, організаторський і комунікативний* [1].

Однак, В. О. Сластьонін вважає, що ці компоненти не відображають специфіку педагогічної діяльності, бо можуть бути віднесені майже до будь-якої іншої професії [4]. Ці недоліки вдалося подолати О. І. Щербакову, який, крім названих компонентів, включає в структуру педагогічної діяльності *інформаційну, розвивальну, орієнтаційну та мобілізаційну функції*, вважаючи, що саме вони забезпечують активне включення особистості кожного школяра у продуктивну навчальну діяльність.

Професійні функції педагога тільки умовно можуть бути розглянуті окремо, а насправді вони взаємопов'язані. На основі аналізу досліджень конкретизуємо основні функції учителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі з ПТНЗ:

1) Гностична функція: а) визначення стану профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ по орієнтації учнів на робітничі професії; б) визначення рівня обізнаності учителів зі сферою матеріального виробництва; в) дослідження інформованості учнів про робітничі професії та заклади профтехосвіти.

2) Проєктувальна функція: а) перспективне планування та інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу в спільній профорієнтаційній роботі школи з ПТНЗ; б) планування комунікаційного забезпечення в системі взаємодії школи і ПТНЗ; в) розробка і створення спільних з ПТНЗ гуртків, планування заходів, спрямованих на ознайомлення і виявлення своїх індивідуальних особливостей.

3) Конструктивна функція: а) інформаційне забезпечення педагогічного заходу спільного з ПТНЗ (уроків, ігор, практикумів,

екскурсій, спільних конкурсів з участю школи і ПТНЗ тощо); б) комунікативне забезпечення – вибір засобів, форм, методів профорієнтаційного впливу на учнів під час ознайомлення їх з робітничими професіями; в) психологічне забезпечення – визначення психологічних умов, які сприяють взаємодії учнів школи і ПТНЗ.

4) Організаційна функція: а) організація спільної діяльності педагогів школи і ПТНЗ, як носіїв інформації про робітничі професії; б) організація спільної навчально-пізнавальної та трудової діяльності учнів школи та професійно-технічних навчальних закладів; в) навчання самоорганізації, саморегуляції, самоконтролю.

5) Комунікативна функція: а) структурування груп і колективів для включення їх у навчально-виховний процес взаємодії школи і ПТНЗ; б) регламентація взаємовідносин між педагогами і школярами школи з педагогами і учнями ПТНЗ з метою розвитку почуття товариства і взаємодопомоги.

6) Інформаційна функція: а) підбір і методична обробка інформації, яка повідомляється у роботі з учнями, що сприяє розвитку їхніх нахилів, здібностей, виявленню нових шляхів активізації знань робітничої сфери; б) розробка і підбір інформації для стендів, профорієнтаційних куточків, які містять інформацію про зміст, навчання, перспективи, робітничих професій.

7) Розвивальна функція: а) передбачає розвиток в учнів інтересу до самопізнання, до робітничих професій, розвиток професійно важливих якостей особистості; б) забезпечує створення умов для розвитку у школярів перспективного мислення, формування професійної перспективи.

Реалізація вказаних функцій у педагогічній діяльності учителя технологій сприятиме формуванню у школярів позитивного ставлення до робітничих професій. А як наслідок включення робітничих професій у основний чи резервний професійний план випускників шкіл.

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що орієнтація школярів на робітничі професії є важливим чинником успішного розвитку суспільства. Тому необхідна цілеспрямована підготовка вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ. Завдання і функції діяльності вчителя у даному напрямку в роботі було визначено і конкретизовано, а в подальшому вбачаємо за необхідністю, конкретизувати зміст та форми роботи по підготовці вчителя до взаємодії з закладами профтехосвіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя [Текст] / Н. В. Кузьмина. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.
2. Міщенко Н. А. Україна потребує робітничих професій [Електронний ресурс] / Ніна Міщенко, Євген Шилко // Портал українця. – Режим

- доступу: <http://www.vox.com.ua/data/publ/2005/08/31/ukraina-potrebuye-robitnychyh-profesii.html#comments>. – Назва з екрану.
3. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається [Текст]: // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – К., 1995. – № 15. – С. 2–7.
  4. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Сластенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
  5. Філософський словник [за ред. В. І. Шинкарука]. – Київ, 1973. – 560 с.
  6. Юрженко В. В. Проблеми професійної орієнтації учнів старших класів загальноосвітньої школи [Текст] // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання [Тези доп. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2009 р., Харків] [за заг. ред. В. О. Радкевич]. – Х., 2009. – С. 127–130.